

*Bylo tu pravé světlo,
které osvěcuje každého člověka;
to přicházelo do světa. (Jan 1,9)*

Vánoce jsou dobou,
kdy intenzivněji vnímáme
kontrast chladu a tepla,
tmy a světla,
a to nejen v jejich fyzické podobě,
ale především
v té nejvlastnější, lidské.
Křesťanská vánoční radost
je radostí ze světla,
které žádá tma nepohlí.
Je radostí z obdarování
Ježíšem Kristem, předpovězeným
a očekávaným světlem.

Aby světlo této události prozařovalo nejen sváteční,
ale i všední dny příštího roku, ze srdce přeje
Vojtěch Cíkrle, biskup brněnský

Brno, Vánoce 2018

*Požehnané a milostiplné vánoční svátky
Vám, drazí chrámoví hudebníci,
i Vaším blízkým,
přejeme i my z kanceláře Musica sacra.*

*Karel Cíkrle
Willi Türk
Svatava Baráková
Ondřej Múčka*

Svatocecilské setkání 2018

Mše byla obětována za živé a zemřelé členy a spolupracovníky MUSICA SACRA

Letošní Svatocecilské setkání se v tradičním duchu uskutečnilo již po třidvacáté a já měla už potřetí tu čest zúčastnit se jako členka Musica sacra a vášnivá varhanice. Přípravy probíhaly již od brzkého rána v režii Williho Türka a Ondřeje Múčky, kteří se starali o „katedrální“ část, a naší obětavé sekretářky Svatky Barákové a jejich pomocnic ze Znojma, které připravovaly pohoštění v prostorách biskupství. Samozřejmostí byla možnost vykonat přede mší svátost smíření v prostorách katedrály. Krátce před začátkem mše se slova ujal Ondřej Múčka, aby přítomný lid netápal při zpěvu společných skladeb – jednalo se např. o krátké zpěvy Aleluja před evangeliem či Vstupní antifonu o sv. Cecílii (mimochodem velice krásný kousek od O. Múčky). Bohužel otec biskup Vojtěch Cíkrle se ze zdravotních důvodů nemohl zúčastnit. Zastoupil jej kanovník Mons. Dr. Karel Orlita. Slavnostní bohoslužba pak začala s úderem 10. hodiny. Celý obřad doprovázel vynikající pěvecký sbor Magnificat pod vedením Petra Kolaře za doprovodu varhan již zmíněného Ondřeje Múčky. Katedrálou se tak po celou dobu nesly libé tóny Mše ke cti sv. Cecílie od Josefa Grubera. V závěru bohoslužby proběhla gratulace boromejce a muzikantce sestře Janě Bosco k 50. narozeninám, díky za její věrnou a obětavou službu církvi a mnoho Božího požehnání do dalších let. Dále se udělovala kvalifikační osvědčení čtyřem absolventkám ZUŠ varhanická Brno (Jana Vechetová, kvalifikace C1, farnost Hustopeče u Brna; Karolína Imřišová, kvalifikace C2, v současné době nehrává v žádné farnosti; Barbora Mrázková, kvalifikace C2, farnost Bučovice; MgA. Anežka Šejnohová, kvalifikace C2, farnost Lísek). Po závěrečném požehnání předal kanovník Orlita všem přítomným hodnotnou dárkovou knihu od biskupa Vojtěcha Cíkrleho jako výraz vděku za službu, kterou jako chrámoví hudebníci vykonávají. Po

skončení programu v katedrále pokračovalo setkání tradičním agapé v prostorách biskupství s příležitostí občerstvení a volné diskuze s přítomnými kolegy nejen na téma hudby, ale i osobních příběhů.

*"Vy nás svým hraním a zpěvem vytrhujete z prostřednosti."
kanovník Karel Orlita
při promluvě*

A nyní mi dovoluňte jedno krátké pozastavení nad letošním kázáním, které mne opravdu oslovilo. Kázání, které vycházelo z evangelia o pannách moudrých a pošetilých bylo překrásné, dotklo se mimo jiné i tématu lásky. Každý z nás jistě v životě poznal lásku, ať už pro něj ve výsledku byla špatnou zkušeností nebo láskou na celý život. Láska však musí být opětována. V tomto nám může být příkladem právě Bůh. Bůh nás miluje celým svým srdcem, ať už sebevíce chybujeme nebo vykonáváme s láskou svoji službu. Málokdy se však pohneme kupředu, neprožijeme-li velkou bolest a zármutek. „*Pokud se tak někdy bude zdát, že nám docházejí síly, a že už svou službu (nejen církvi) nedokážeme zvládnout, právě tehdy je dobré vzpomenout si na oněch deset družiček. I když byly znavené čekáním, i když byla hluboká noc, právě tehdy trpělivě čekaly na ženicha, který skutečně o půlnoci přišel. Nepropadaly skepsi ani netrpělivosti. A proto prosím právě Vás, milí přátelé varhaníci, zpěváci i ostatní, neustávejte ve své službě církvi právě jako ty nevěsty z dnešního evangelia. I když se někdy může zdát smutné, že právě na Vámi hranou mši přichází z celé vesnice pár lidí, věřte mi, pro těch pár lidí může být Vaše hudba tím největším požehnáním. Varhaníci přispívají hudbou a zpěvem k radosti, a vůbec nevyvede z míry, že je půlnoc*“ povzbudil přítomné kanovník Orlita.

*Katedrální sbor MAGNIFICAT pod vedením Petra Kolaře
zpívá Mši ke cti sv. Cecílie Josefa Grubera*

Kvalifikační osvědčení předal Ondřej Můčka

A tak mi dovoluňte poděkovat touto cestou všem varhaníkům a zpěvákům, kteří neváhají, a i přes mnohdy těžké osudy a nelehký osobní, pracovní nebo rodinný život neustávají, aby nám umožnili poznat radost a lásku, která se skrývá v hudbě. Poděkování také patří všem, kteří se podíleli na přípravě letošního Svatocecilského setkání. Velké Pán Bůh zaplať! Přeji příštímu Svatocecilskému setkání, aby bylo stejně tak vydařené, jako to letošní, a kolegové hudebníci...ať je nás příští rok zase o pár kousků více! :-)

Blanka Kolářová

Střípky z občerstvení

Za fotografie děkujeme slečně Marii Koukalové a panu Gisbertu Heidlerovi, více fotografií naleznete na www.musicasacra.cz.

Roráty a adventní liturgie

Ve stávající pokoncilní liturgii se setkáváme v době adventní s termínem roráty, který je užíván v různých souvislostech. Proto se pokusím krátce nad roráty zamyslet a ozřejmit jejich význam i postavení v současné liturgii.

Roráty jsou liturgicko-hudební formou ranní mariánské mše svaté, která se koná v adventní době. Název je odvozen od vstupního zpěvu (Introitus) současné čtvrté neděle adventní, který začíná slovy: "Rorate coeli desuper" (Rosu dejte shůry). Tento zpěv introitu byl rozvinut hudebně i textově, v průběhu dějin dále upravován a tyto původně latinské formy byly přeloženy do češtiny, dnes tyto formy jsou charakteristické pro české roráty, jejichž název je od výše uvedené antifony. Původ Staročeských rorátních zpěvů sahá až do doby vlády Karla IV., který spolu s Arnoštem z Pardubic založili tradici celoročního sloužení ranních votivních mší k P. Marii. K těmto mším se připojila tradice liturgického zpěvu, která se rozvíjela především od 16. století až po století 20.

Výmluvným svědkem tradice vytváření hudebního doprovodu mariánských votivních mší vidíme dnes u Benešovských rorát (Benešov u Prahy). Benešovské roráty jsou barokní kompozicí, kterou lid a sbor se sólisty zpívá během adventní mše za doprovodu varhan a orchestru. Původ této skladby je z přelomu 17. a 18. století a sahá až do Španěl. Jezuité z Valencie si sebou na Svatou Horu u Příbrami přinesli svou mariánskou poutní píseň, jejíž melodie utkvěla v paměti návštěvníků z Benešova. Ti ji později dotvořili a doplnili českým textem. Původně tyto roráty zpíval pouze sbor za doprovodu varhan, ke konci 19. století se přidaly smyčce, pak orchestr a nakonec i lid v kostele. Poslední změny textu provedl v roce 1923 Vladimír Hornof. Hudbu v 60. letech minulého století upravil Alfons Šoun. Benešovské roráty jsou výmluvným svědectvím o české hudební a liturgické tradici, která doznívá až do dnešních dnů.

Vrátím-li se k označení „roráty“, tak je třeba vysvětlit jejich vznik nejen etymologicky, ale především historicky, tj. na základě římské středověké liturgie. Pokud studujeme středověké římské liturgické knihy, tak se dozvíme, že v době adventní se ve Věčném městě konaly stacionární bohoslužby, a protože se slavily v mariánských kostelích (1. adventní neděle a prosebné dny Quatuor Temporum Adventus se slavily v Santa Maria Maggiore), tak zde byla možnost použít jak votivní mši k Panně Marii, tak i formulář adventní. Tato dvojí možnost se dostala i do Tridentského misálu, který dává na výběr dvou orací: mariánské a adventní. Antifona „Rorate coeli“ se nám objevuje jak při prosebných dnech – Quatuor Temporum Adventus (feria quarta po třetí adventní neděli), tak i při 4. adventní neděli. Prosba za úrodu a požehnání i ochranu v adventu byla v Římě ve středověku nahrazena tématem mariánským, což plně odpovídalo adventnímu očekávání Kristova narození. Ve středu po 3. adventní neděli se četlo evangelium z Lukáše o Zvěstování Panně Marii. Jáhen, který zpíval evangelium, byl oblečen v bílém rouše a měl v ruce lilii, tato scéna byla ve středověku dramatizována a doplněna dalšími zpěvy sboru, Panny Marie, sv. Josefa a další. Lze se domnívat, že tato hudební a dramatická liturgická forma je počátečním impulsem ke vzniku rorátních mší v Čechách. V době Karla IV. se liturgie v Praze formuje na půdorysu římských stacionárních bohoslužeb a spadá sem i počátek mariánských votivních mší doprovázených lidovým zpěvem. Z tohoto krátkého historického zastavení je zřejmé, že označení rorátních mší pochází z introitu adventní votivní mše k Panně Marii, slavené v Santa Maria Maggiore v Římě po 3. adventní neděli a nikoli dle antifony 4. adventní neděle. V důsledku toho rorátní mše nejsou obecně mše v adventu, ale jen mariánské. Zpěvy k této liturgii byly na samostatných listech spojené v kodex, označený slovem *Rorate*.

Ve 14. století zpíval při rorátní mši sbor kleriků chorál dle mešní formuláře „Rorate“ a to: Introit, Kyrie, Graduale, Aleluja, Sekvenci, Krédo, Ofertorium, Sanctus, Benediktus, Agnus, Communio – což dosvědčují notované knihy a zápisy Arnošta z Pardubic z roku 1364.

V 15. století se do chorálu vložily latinské písně složené v mensurální notaci a taktu – zvané kantileny. O chorálu interpolovaném mensurálními písněmi svědčí rejstřík mešních formulářů rorátních v Rukopise vyšehradském z roku 1450. Zde se objevuje významný hudební charakter rorátních zpěvů, které jsou spojením chorálu a mensurálních písní. Chorál je sylabický zpěv v 8 chorálních modech, mensurální zpěv je dán notovým zápisem, který přesně zaznamenává rytmus mezi jednotlivými notami, používá rytmická znaménka, indikuje hudební přízvuky, nádechy a k udržení rytmu používá různých tvarů not – rozlišuje rytmickou hodnotu. Mensurální zpěv je velmi vhodný pro vokální polyfonii, na rozdíl od chorálu a proto při rorátních zpěvech chorál zpíval sólista nebo sbor a mensuru lid.

V 16. století se liturgický text začal překládat do češtiny a podkládal sylabicky chorální melodie, z nichž se odstranily tropy. Takto zjednodušený chorál s textem v lidové řeči přestal být zpěvem kněží a stal se majetkem literátských bratrstev. Tuto praxi vidíme jak v prostředí utrakvistickém, tak i katolickém. V 16. století jsou do českého chorálu vkládány české tropy a mensurální písně nejen pro advent, ale i v rámci celého liturgického roku, můžeme říci, že rorátní zpěv dosáhl svého vrcholu v 16. století. Rorátní zpěv v jednotlivých chrámech provozovala především literátská bratrstva, která byla mužská sdružení kostelních zpěváků, měšťanů a řemeslníků, a jež vznikala kolem poloviny 15. století a největšího rozmachu dosáhla v 16. století. V kostelech pro ně byly stavěny zvláštní literátské tribuny, pořizovány pěkně vyzdobené kancionály a zpěvníky, rozvíjela češtinu a národní kulturu, zvláště v době předbělohorské. Nejstarší sbor na Moravě byl v Třebíči, stanovy potvrzeny roku 1516. V 16. století existovalo v Čechách a na Moravě přes 200 těchto bratrstev, přesný počet je obtížné zjistit.

Český chorál, protkaný tropy a českými mensurálními písněmi, určený pro ranní mše doby adventní se nazývá také rorámina – „Veselí a radostné zpěvy adventní o vtělení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista v přečistý život Panny Marie“. Roráty jsou zachovány buď ve zvláštních samostatných zpěvnících – rorátních knihách nebo jako součást graduálů – mešních zpěvů. Máme mnoho rukopisů a tisků těchto zpěvníčků z 16. století, kdy jej tiskla literátská bratrstva, nejznámější: 1572 „Písně a chvály božské“; 1576 „Graduál kostela sv. Havla“; 1581 „Kniha chval božských“ lit. bratrstvo Kouřim; 1582 „Chvály božské“ Tábor; 1585-1604 „Rorátní kniha kostela sv. Ducha v Hradci Králové; 1589 „Graduál žlutický“. Z této doby se nám dochovalo mnoho rorátníků, s odlišnými verzemi, z nichž nejrozšířenější byla verze královéhradecká. Členové literátských bratrstev zpívali český chorál v rorátách jednodlesně, v neděli dvoudlesně. Vkládané kantileny zpívali vícehlasně. V 18. století máme dosvědčen hudební doprovod rorátních zpěvů.

Dobroslav Orel ve svých „Staročeských rorátech“ popisuje praxi rorát v Hradci Králové v 17. a 18. století. Píše: „*V adventu v 19.00 hod zvonil zvon na radnici, aby měšťané šli spát a ráno mohli vstát na roráty, a tak k ranním pobožnostem ochotnější a schopnější byli. Ve 4.45 hod ráno se opět zvonilo, aby měšťané v 5.00 hod byli na rorátech. Tyto zpěvy trvaly více jak hodinu od 5.00 – 6.00 a na jiných místech se*

scházeli věřící ještě dříve i ve 4.00 hod. Při rorátních mších se konaly sbírky na podporu literátských bratrstev. Zpěv rorátů byl rozšířen po všech místech.“

Rušení bratrstev za josefínských reforem roku 1783 znamená také úpadek rorátů, především tištěné produkce rorátníků a zpěvníků. Přesto však tradice dál pokračovala, zpěv literárních bratrstev byl nahrazen zpěvem lidu. Zpěvníky nevlastnili a psali si jen slova a melodie si pamatovali. Přesto tradice rorátních zpěvů nezanikla, lišila se dle místa a lokální tradice. Věřící přicházeli ráno do kostela, měli své zpěvníky, na text si svítili svícemi a zpívali český chorál a adventní duchovní lidové písně. Časně ráno pořádané rorátní mše svaté doprovázené nádhernými liturgickými zpěvy se u nás před koncilní obnovou konaly denně v průběhu celého adventu prakticky ve všech farních kostelích. V průběhu 19. a začátku 20. století vznikaly snahy o vydání samostatných rorátních zpěvníků s upraveným notovým zápisem pro potřeby lidu, tyto snahy většinou vedly k ještě větší deformaci textů i melodií. Zlomovým okamžikem je vydání rorátů Dobroslavem Orlem v Českém kancionálu r. 1930 (třetí vydání) – v prvním vydání v roce 1921 nebyly zařazeny. Tímto redakčním zapracováním do Českého kancionálu, jehož šíření bylo podporováno českými biskupy, se otevřela cesta k Jednotnému kancionálu, v němž budou všechny písně pro celý liturgický rok. D. Orel se sice pokusil o obnovu rorátních melodií, avšak texty byly značně upraveny a roráty nešťastným způsobem zkráceny – řídil se pravidlem přízvucné prosodie. Orel vydal samostatně Staročeské roráty roku 1920 a následně upraveny vyšly v 1940.

Roráty, jak je známe dnes z Jednotného kancionálu, nejsou roráty v pravém slova smyslu. Při jejich edici došlo ke krácení, přičemž byly u jednotlivých částí vypuštěny buď chorály, nebo písně. Zanikl tak hlavní rys rorátů – dualismus chorál / píseň. Navíc byly přizpůsobeny jak texty, tak i melodie písní. Typickým znakem rorátů je střídání chorálu a písně, která komentuje téma chorálem nadnesené. O obnovu původních rorátů z 16. století se pokusila skupinka nadšenců, která iniciovala vznik publikace „Rorate“, (vyšla v Karmelitánském nakladatelství v roce 2003). Knížečka zahrnuje nedělní roráty zpracované podle královéhradeckého rukopisného rorátníku. Roráty (či rorámina) jsou typické české liturgické zpěvy, které doprovázejí mši v adventu a nemají v evropské kultuře obdobu.

V současnosti se diskutuje o tom, jak v obnovené liturgii zachovat tento poklad české církevní hudby a kultury. Obnova rorátních zpěvů v její původní formě by zahrnovala přípravu zpěváků a věřících pro dialogický zpěv českého chorálu a duchovní písně, délka těchto zpěvů by se promítla do celé bohoslužby. Další úskalí představuje teologie rorátních mší, které vznikly na základě jiných pastoračních a duchovních potřeb a pro jiné liturgické paradigma, proto by bylo vhodné toto téma hudebně i liturgicky „nově pojmout“ a začlenit do současné liturgie a hudební praxe. Je na zvážení, zda je nutné stále roráty vázat na ranní votivní mši k Panně Marii a klasickou rorátní hudební formu?

P. Pavel Kopeček

Dvojité výročí dómského regenschoriho Petra Kolaře

Na valné hromadě jednoty Musica sacra jsme oslavili půlkulaté narozeniny Petra Kolaře, pedagoga varhanního oddělení Konzervatoře Brno, varhaníka katedrály a jezuitského kostela, uměleckého vedoucího Brněnského filharmonického sboru Beseda brněnská a Katedrálního sboru MAGNIFICAT. V letošním roce ale rovněž uplynuly již dvě dekády od jeho jmenování na post prvního hudebníka v brněnské diecézi – ředitele kůru a varhaníka katedrály sv. Petra a Pavla v Brně. U příležitosti těchto dvou výročí jsem požádal Petra o rozhovor.

Setkání dvou katedrálních varhaníků Petra Kolaře a Otto Nováka (foto autor článku)

Kdy se stala chrámová hudba Tvým osudem?

Myslím si, že osudovou se mi stává pořád. Počátek toho osudového vývoje můžeme najít ve velmi raném dětství, kdy jsem chodil zpívat do chrámového sboru ke sv. Petru a Pavlu v Prostějově pod vedením pana učitele Karla Hejdůška, tamního regenschoriho. Musím říct, že mě to velmi bavilo. Bylo tam dobré společenství a v období náboženské nesvobody to sboristé brali jako krásný únik z komunistického útlaku. V tomto sboru jsem se cítil velmi dobře, protože jsem byl jako nejmladší člen opečovávaný. Zpíval jsem soprán a ve svých pěti, šesti letech jsem byl hvězdičkou tohoto tělesa. Moje máti zde také ráda zpívala soprán. Čili hudba na mě v tomto útlém věku hodně působila skrze sborový zpěv, krásné společenství a varhaníka Bohumila Suchého z Prahy, který zde – jako prostějovský rodák – jezdil pravidelně na hlavní svátky doprovázet sbor. A protože byl výborný improvizátor, tak bylo opravdu velkým zážitkem ho slyšet hrát. Toto byl tedy bezesporu prvotní vklad do mé oblíbenosti chrámové hudby.

Mohl bys popsat hráčský styl Bohumila Suchého?

V kostele byl malý Rieger, který měl šest rejstříků a člověk by si řekl: Co lze na to zahrát? Jenže pan Suchý byl takový ten Lisztovsko-Regerovský typ, pravidelně používal dvojitý pedál, hrál mnoha prsty virtuózním způsobem, obsazení osmi, deseti hlasy a varhany využíval opravdu do maxima. To mě hodně bavilo, to mně učarovalo.

K Prostějovu patří významná osobnost Karla Bezdíčka. Nemohl bys na něho zavzpomínat?

V Prostějově se oficiálně hra na varhany samozřejmě neučila. Máti mi proto domluvila pravidelné lekce u Karla Bezdíčka, který mě provedl prvními kroky k varhanní hudbě. Chodil jsem tedy do kostela Povýšení Sv. Kříže vždy ve středu večer, a tam jsem dostával první základy: od Trumpusovy Varhanní školy, přes Skuherského 24 předeher k malému Bachovi. Dokonce jsem začal hrávat na mších pečlivě dozorovaných Karlem Bezdíčkem. Pan Bezdíček byl pro mě vzorem svou oddaností a službou kostelu. Když byl postaven před rozhodnutí, zda bude moci učit a nehrát v kostele – a nebo naopak, jeho volba byla jednoznačná. To byl v podstatě hrdinský čin, který on ustál tak, že se živil hrou v krematoriu. Prostějovské krematorium, stejně jako brněnské, bylo „odkladištěm“ vynikajících, režimu nepohodlných muzikantů. Karel Bezdíček byl bezesporu velkou osobností, velkým muzikantem.

Jaká hudba se dělala na prostějovských kůrech?

Myslím si, že oba Karlové, Hejdůšek i Bezdíček, dělali hudbu velmi podobnou – ovlivněnou reformním cecilíanským hnutím. Tedy kompozice Josefa Grubera, Franze Schöpta, Ignaze Reimanna, Antonína Hromádky, Vojtěcha Říhovského, Josefa Nešvery a samozřejmě Eduarda Marhuly. Hlavně u Sv. Kříže byla hudba hodně spjata s renesanční polyfonií. Kůr svatého Petra a Pavla se snažil být repertoárově trochu progresivnější. Oba kůry měly bezesporu blízko k repertoáru, který dnes dělá zábrdovický regenschori Zdeněk Hatina.

Byl v Tvém životě nějaký zásadní impuls, který rozhodl o nasměrování dráhy varhaníka?

Velkým impulsem se staly určitě varhanní koncerty u svatého Mořice v Olomouci, kam mne brala moje máti. Za komunistů byly tyto koncerty zjevením – účast přes tisíce lidí, kostel narvaný k prasknutí. Slyšel jsem zde vynikající hudební výkony například Johna Scotta, Army Skuhrové, Aleny Veselé, Jana Hory a dalších. Zdejší varhany na mne zapůsobily komplexním dojmem: zvuk mne obejmul v nádherné akustice a prostoře interiéru. To mě souběžně s poznáním hudby u sv. Petra namotivovalo. Tehdy jsem si uvědomil, že regenschori, jakožto dobrý varhaník, dirigent, zpěvák, je tím „pravým ořechovým“, že to bych rád.

Kdo Tě připravil k přijímacím zkouškám na konzervatoř?

Měl jsem štěstí, že se mně ujala čerstvá absolventka konzervatoře, studentka JAMU Olga Hubková, která mě rozvinula v klavírní hře neuvěřitelným způsobem.

Nevím, jestli to bylo malou oblibou matematiky a velkou oblibou hudby, ale i díky ní jsem věděl, že hudba je ta správná cesta.

Je všeobecně známo, že studovat varhany tehdy nebylo zrovna v kurzu. Proběhly přijímačky hladce nebo byly nějaké peripetie?

Tehdy se přihlásilo poměrně dost zájemců, myslím si, že pět. Víím, že jsem skončil určitě první, ale přesto mně napsali, že mě neberou. Určitě to bylo spíše politického charakteru než uměleckého. Takže jsem se odvolal, někdo se i přimluvil, a nakonec mě jako jediného do ročníku přijali. Víím, že podobné problémy měla i Jana Pololáníková. Varhany samozřejmě „smrděly kadidlem“, takže to mělo tento podtext.

Jak vzpomínáš na konzervatoř?

Ta škola byla výborná. Ovzduší bylo skvělé. Myslím si, že bolševikům se nepodařilo pedagogický sbor zpacifikovat – až na výjimky byli pedagogové antikomunističtí nebo si s režimem nezavdávali. Pedagogy jsme oslovovali: „pane profesore“, nikoli „soudruhu“. Určitě to byla škola s výbornou atmosférou a umělecký duch měl pořad navrch. První tři roky mě učil pan profesor Vlastimil Bělský – vynikající osobnost, puntičkář, s velkým smyslem pro detail, takže v tomto smyslu to bylo velmi přínosné. Od čtvrtého ročníku jsem byl žákem Zdeňka Nováčka, který mně dával literaturu, jež pro mě byla velkou výzvou: Regera, Liszta, francouzskou hudbu 19. století, českou hudbu 20. století – Kabeláče, Pololáníka, Sokolu, Ebena. Protože Zdeněk Nováček hrál na svatbách na Nové radnici, měli zde posluchači konzervatoře možnost koncertovat na dvoumanuálových Riegrových varhanách, čehož jsem si velmi cenil. Absolvoval jsem v Besedním domě skladbami: Fantazie a fuga na jméno B-A-C-H Maxe Regera, Preludium a fuga Es dur Johanna Sebastianiana Bacha, což je těžký exkluzivní program. Varhany v Besedním domě tehdy neměly setzerový systém, ale osm volných kombinací. Reger je natolik náročný na barevné změny, že jsme využili úplně všechno včetně crescendo válce – toto zařízení někteří profesorové tehdy neuznávali. Válec mě naučil používat vlastně až Zdeněk Nováček, který to uměl od Josefa Pukla. Takže na absolventský koncert mám dodnes velké vzpomínky.

/pokračování přístě/

Karol Frydrych

In memoriam Stanislava Kostky Vrbky

V úterý 31. července 2018 zemřel Stanislav Kostka Vrbka – hudební pedagog, varhaník, improvizátor, skladatel a pozounista.

Narodil se 2. října 1932 v Brně-Králově Poli; svátost křtu přijal z rukou strýce Jana Veselého (1871–1933), toho času boskovického arcikněze. Již jako šestiletý ministrant se nadchl zvukovou barevností královského nástroje. Od roku 1939 se proto začal učit na klavír a varhany u místního ředitele kůru Stanislava Kyseláka.

Poprvé hrál veřejně na varhany v královopolském kostele při pobožnosti křížové cesty píseň *Lide můj, slyš nářek Pána svého* (v jednotném Kancionálu č. 072), když mu bylo dvanáct. Vystudoval měšťanskou školu a poté v roce 1947 nastoupil na Gymnasium na Slovanském náměstí. V těchto letech doprovázel na varhany studentské mše. Pro profesionální hudební dráhu se rozhodl coby septimán, když slyšel varhanní kolaudační koncert Františka Michálka v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Králově Poli. A tak se přihlásil na brněnskou konzervatoř. Přestože přijímací zkoušky dopadly úspěšně, kvůli politickým tlakům – aby nemohl studovat – nastoupil až 15. září. Na konzervatoři patřil do varhanní třídy Vladimíra Hawlíka, jenž mj. zastával post regenschoriho a choralisty v brněnské katedrále. Temperamentní S. K. Vrbka vyjádřil vzájemný vztah pregnantně: „*On a já, to byla sekera na kámen. Já tvrdě narazil a mělo ta takový dopad, že mě chtěl vyhodit. Od druhého ročníku změnil taktiku výuky, nechal mě běžet jako plnokrevného koně a jen tu a tam přitáhl otěže. Přetahoval výuku a vyždímal mě do maxima! Za to mu velice vděčím a děkuji.*“ Poprvé na sebe výrazněji umělecky upozornil, když ve čtvrtém ročníku reprezentoval varhanní oddělení konzervatoře skladbou Maxe Regera: *Wachet auf, ruft uns die Stimme* před muzikologem Hermannem Kellerem. Ve 3. až 5. ročníku konzervatoře jej učil varhanní improvizaci Josef Pukl.

Po absolutoriu konzervatoře v roce 1957 nastoupil povinnou vojenskou službu u hudebního souboru v Košicích, kde se naučil základem hry na pozoun. To ho přimělo k tomu, aby se přihlásil k dálkovému studiu na brněnskou konzervatoř, do třídy Josefa Smékala. Za docházku do kostela a získání několika dalších bojácných vojáků na bohoslužbu byl přeložen z Košic do trestaneckého pluku v Trebišově. Po návratu z vojny nemohl kvůli špatnému kádrovému posudku sehnat zaměstnání. Rozšíření hudební kvalifikace o hru na pozoun mu však umožnilo učit žesťové nástroje na Lidové škole umění (LŠU) v Mikulově a Uherském Brodě. Čtyřhodinové dojíždění do Mikulova a zpět do Brna stálo v cestě plánovanému prezenčnímu studiu na JAMU. Na přímluvu kamaráda z konzervatoře Bohuslava Konečného nastoupil pedagogickou dráhu učitele klavíru a akordeonu na LŠU v Rosicích (1962–1966). V Rosicích již bydlel se svojí ženou Vlastou, rozenou Kazdovou, která mu povila Alici (jméno dostala po dceři T. G. Masaryka). Jeho školní akordeonový soubor zaznamenal řadu úspěchů a obdržel četná ocenění. Stanislav hrál i v místním brass bandu (3 trombony, 4 trumpety, 5 saxofonů, bicí). Po odchodu z Rosic se přestěhoval do jihomoravské metropole, kde měl přidělen byt. Zde je potkalo druhé rodinné štěstí – narození dcery Jitky. Záhy vyhrál konkurz na pozici učitele žesťových nástrojů na LŠU v Židenicích a v Černovicích. Nyní, když Stanislavovi odpadlo úmorné dojíždění do zaměstnání, začal systematicky pracovat na technice klavírní hry, až se dostal na úroveň absolventa konzervatoře. Kde ale cvičit na varhany? Ve studeném kostele? Díky přímluvě kamaráda Aleše Rybky u Aleny Veselé dostal klíče od varhanní učebny JAMU. Alena Veselá mu záhy dala úkol: za 14 dní nastudovat libovolnou skladbu. Přinesl skladby tři, což rozhodlo o jeho dalším směřování – byl přijat na JAMU. Na akademii se mu velmi dařilo. Již v prvním ročníku hrál půl programu koncertu. Absolvoval 14. prosince 1970 celovečerním koncertem

v Besedním domě, který sestával mj. též z improvizací na daná témata z publika. K mimořádným vystoupením patřilo též provedení skladby *Concertino* Vladimíra Wernera pro varhany, žesť a bicí nástroje. Postgraduální studium hudby završil uměleckou aspiranturou.

Jeho hudební entuziasmus jej vedl k založení učitelské dechovky při LŠU Charbulova. V polovině sedmdesátých let však na něho přišlo politické udání, že chodí do kostela, posílá svoje děti do náboženství a dokonce hraje v kostele na varhany – tím hanobí čest školy na veřejnosti! Temperamentní Stanislav se s okamžitým propuštěním ze zaměstnání nesmířil a celý případ skončil u soudu. Soudce si vyžádal řadu kádrových hodnocení – jeden z nich poskytl i kapitán Bohumil Janča, náčelník hudby SNB. V jeho posudku zněla na adresu S. K. Vrbky samá pozitiva a nikdo neměl důvod jej zpochybnit. Ačkoli Stanislav soud vyhrál, pro svoje „bábníkářství“ byl pracovně přeložen na LŠU Jaroslava Kvapila, ne jako pedagog, ale „pouhý korepetitor“ baletní třídy. Od roku 1985 vedl kompoziční oddělení na této škole a jeho žáci (Tomáš Ibrmajer, Zdeněk Ehrenberger aj.) pravidelně obsazovali přední místa. Pro neformální přístup byl u svých žáků značně oblíben.

Hrou na varhany se uplatnil na kůru tří kostelů zasvěcených Nanebevzetí Panny Marie v Brně: u jezuitů (od roku 1956); na Starém Brně pod vedením regenschoriho Miroslava Příhody a v Zábrdovicích (1976–2013) pod taktovkou ředitele kůru Zdeňka Hatiny. Na zábrdovickém kůru dotáhl doprovázečskou zběhlost k dokonalosti. Po desetiletí se podílel na hudební produkci figurálních mší Josefa Čapky-Drahlovského, Bohumila Fiedlera, Josefa Grubera, Václava Emanuela Horáka, Josefa Nešvery, Františka Picky, Miroslava Příhody, Josefa Cyrila Sychry, Eduarda Treglera, Vojtěcha Říhovského... a premiérách děl Zdeňka Hatiny. Proslul výbornými varhanními improvizacemi v moderním stylu.

Jako skladatel se předem zřekl velkých děl (symfonií, oper, oratorií). Těžiště jeho tvorby tvoří skladby komorní: pro balet, žesťové nástroje, s náboženskou tematikou či instruktivního charakteru. Podstatnou část díla napsal pro potřeby zábrdovického kůru (eucharistické sbory, intrády pro orchestr, pro sólový hlas a varhany). Největší jeho skladbou provedenou v zábrdovickém kostele v premiéře je melodram *Popelka Nazaretská* pro recitátora, sóla, smíšený sbor, orchestr a varhany. Zásluhou Zdeňka Hatiny se Vrbkovy kompozice dostaly na repertoár a koncerty žáků Varhanické školy při Brněnském biskupství (pozdější Základní umělecké školy se zaměřením na církevní hudbu, dnešní ZUŠ varhanická, Smetanova 14, Brno). Z jeho varhanní tvorby je nejčastěji uváděným opusem *Pět preludií pro varhany*. Vrbkovy kompozice nesou znaky novoromantismu a skladatelských technik 20. století.

Závěrem. Stanislav Kostka Vrbka proslul jako výborný hudební pedagog, varhanní doprovázeč a improvizátor. Byl spontánním typem hudebníka – při jeho živelných improvizacích namnoze běhal mráz po zádech. V 70. letech 20. století byl politicky omezován v pedagogické činnosti. Jistým zadostiučiněním mu bylo

provedení všech jeho 167 opusů. Pro svou víru trpěl a zůstal jí do smrti věrný.
Requiescat in pace.

Karol Frydrych

K nedožitým devadesátinám Antonína Tučapského (1928–2014)

V letošním roce si připomínáme 90 let od narození Antonína Tučapského – hudebního skladatele, sborníka a pedagoga.

Po maturitě na Učitelském ústavu ve Valašském Meziříčí vystudoval hudební vědu a hudební výchovu na Masarykově univerzitě u Bohumíra Štědrone a Jana Racka. Skladbě se učil soukromě u Jana Kuncce, řízení sboru na Janáčkově akademii múzických umění. Vyučoval na středních pedagogických školách v Kroměříži a v Novém Jičíně; posléze působil na Pedagogické fakultě v Ostravě. Od roku 1949 se aktivně věnoval sborům: zpíval v Pěveckém sdružení moravských učitelů (PSMU) a v učitelském sboru Nový Jičín, byl korepeticem sboru Slovenského národního divadla, řídil Dětský sbor Československého rozhlasu v Ostravě a PSMU. V roce 1970 byl přinucen z kádrových důvodů opustit fakultu, navíc dostal zákaz působení ve školství a kultuře. Poslední dva roky ve své vlasti pracoval jako skladník u Pozemních staveb na pracovišti Praha-Kyje.

V roce 1975 odešel do Velké Británie. Zde působil jako profesor hudebně-teoretických předmětů na Trinity College of Music v Londýně (1975–1996) a dirigent London Chorale a Philharmonia Chorus London. Jako první Čech byl jmenován členem Královské hudební akademie.

Je nesporné, že dětství prožité na vesnici a zejména neopakovatelná duchovní atmosféra venkovských kostelů jej skladatelsky značně ovlivnil. Z jeho skladatelského díla je mezi vyspělými sbory nejrozšířenějším opusem *Pět velikonočních motet* (Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994). Dětské a venkovské sbory poměrně často uvádí *Vánoční koledy* (Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 123 stran) pro 1 až 4 hlasy. Tento Tučapského aranžérský počín náleží spolu

s úpravami koled Luboše Fišera, Zdeňka Pololáníka, Petra Řezníčka a Evžena Zámečnicka k tomu nejzdařilejšímu, co ve 2. polovině 20. století u nás na tomto poli vzniklo.

Antonín Tučapský patří společně s Petrem Ebenem a Zdeňkem Lukášem k velikánům naší vokální i instrumentální hudby současnosti. Requiescat in pace.

Karol Frydrych

GIVT – finanční podpora neziskových organizací

V březnu r. 2018 se Musica sacra stala součástí GIVT. Jedná se o internetový projekt, který umožňuje přímou podporu neziskových organizací. Vy nakupujete a GIVT z vašeho nákupu zasílá vámi zvolené organizaci část peněz z vaší útraty.

Odkud se berou peníze na podporu? Internetové obchody platí GIVT za každý nákup zákazníka, kterého k němu přivede právě webová stránka GIVT.cz. Minimálně 50% z této sumy (odměny za získání zákazníka) posílá GIVT na podporu vámi zvolené organizace. Neplatíte nic navíc!

Budeme rádi, když **při nákupu (např. vánočních dárků) přes internet podpoříte Musica sacra**. Zde je postup:

- zadejte www.givt.cz,
- vyberte internetový obchod, ve kterém chcete nakupovat,
- vyberte organizaci, již chcete finančně podpořit (organizace řazeny abecedně),
- dále nakupujte a plaťte za nákup, jak jste zvyklí,
- část vaší úhrady půjde na zvolenou organizaci – neplatíte nic navíc!

Musica sacra Vám děkuje za finanční podporu na www.givt.cz.

Vaše ohlasy a příspěvky

Vážená paní Píšová,

na dílo Vašeho pradědečka, pana Františka Picky, se v žádném případě nezapomnělo. Jeho skladby jsou nedílnou součástí repertoáru Chrámového sboru chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Brně-Zábrdovicích a jsou pravidelně prováděny s orchestrem a varhanami. Doposud byly provedeny skladby:

- Missa solemnis, opus 21
- Missa F dur, opus 17
- Missa in B dur
- Offertoria, opus 14c
- Tři duchovní zpěvy, opus 31

V roce 2019 bude provedena MISSA BREVIS C dur opus 43, a to 30. 6. 2019 při mši svaté od 9:45 hodin v kostele v Brně-Zábrdovicích. Na provedení této mše Vás p. Píšová, i ostatní čtenáře Zpravodaje, srdečně zvu.

S pozdravem Zdeněk Hatina, ředitel kůru (e-mail ze 4. 11. 2018)

(Tento příspěvek je reakcí na e-mail paní Ludmily Píšové uveřejněný ve Zpravodaji č. 4/2018 – poznámka redakce.)

Děkuji za zasílání Zpravodaje se zajímavými články a informacemi.

V Litoměřické diecézi se setkávají varhaníci a zpěváci zpravidla 2x ročně, aby se vzájemně poznali, dozvěděli se novinky, zajímavosti a plánované akce, získali i nějaké materiály a mohli se zeptat na zkušenosti a řešení problémů spojených s varhanickou, případně i sborovou službou. Nyní tato setkání připravuje diecézní organolog Mgr. Radek Rejšek a dosud probíhala v Litoměřicích. Poslední setkání 10. listopadu 2018 se uskutečnilo v Jablonném v Podještědí, abychom poznali i jiná místa diecéze. V tomto krásném poutním místě nás pohostinně přijali bratři

dominikáni. Zřejmě pro omezené možnosti dopravního spojení se nás sešlo jen 20, ale setkání to bylo zajímavé. Dozvěděli jsme se, jak letošní sucho poznamenalo nejen varhany, ale i zavěšení zvonů, i to, jak případným následkům čelit a jim předcházet. Velmi zajímavé bylo vyprávění P. Zdeňka Angelika Mičky o jeho působení na různých místech Čech i Moravy. Měli jsme možnost seznámit se s malými varhanami v refektáři a poslechnout si několik skladeb v provedení Mgr. Rejška, při kterých předvedl všechny rejstříky a možnosti tohoto nástroje. Rozjížděli jsme se s mnoha dojmy i poznatky a těšíme se na další setkání.

Dagmar Pištěková, Podbořany (e-mail z 11. 11. 2018)

Charles Gounod (1818 – 1893)

V letošním roce si celý hudební svět a především chrámoví hudebníci připomínají 200 let od narození významného francouzského skladatele Ch. Gounoda. Narodil se v Paříži, otec mu brzy zemřel. Matka byla dobrou klavíristkou a rozpoznala v synovi výjimečné schopnosti. Jeho učitelem na konzervatoři se stal český skladatel Antonín Rejcha. Po studiu na konzervatoři dostal stipendium do Říma. Tam byl hluboce zasažen duchovní hudbou, především Palestrinou. Při cestě zpět navštívil ještě Vídeň a Lipsko. Po návratu do Paříže působil jako varhaník a založil vlastní církevní sbor. Z jeho několika oper ho proslavily zejména *Faust a Markétka* a *Romeo a Julie*. V jeho tvorbě najdeme také symfonickou a komorní hudbu. Velkou část jeho díla však představují oratoria, např.: *Tobie; Christus factus est; Mors et Vita* a několik mší a množství duchovních skladeb.

Messe solennelle de Sainte Cécile neboli slavnostní mše ke cti sv. Cecílie z roku 1855 patří bezpochyby k významným dílům tohoto skladatele. Již po svém prvním provedení v Londýně byla kritikou označena jako mše mimořádné kvality a patří mezi velké slavnostní mše. Tuto mši jsme nacvičili ve složení: sbor, orchestr a sólisté „Salve“ chrámu Panny Marie Sněžné v Olomouci a chrámový sbor sv. Vojtěcha v Otrokovicích. Provedena byla na obou místech 10. a 17. listopadu jako připomínka tohoto významného francouzského skladatele a též na oslavu svátku sv. Cecílie, patronky hudebníků.

Ladislav Kunc (e-mail z 27. 11. 2018)

Budeme vděční za další ohlasy (kladné i záporné) na náš Zpravodaj i činnost Musica sacra.

Redakce

Informace – Nabídky – Pozvání

Srdečně zveme všechny členy i přátele jednoty Musica sacra na

VALNOU HROMADU,

kteřá se bude konat v sobotu 9. 3. 2019 v 9:30 hodin

v sále ZUŠ varhanická (Smetanova 14, Brno).

V roce 2019 se uskuteční **regionální Sborování**. Uvítáme nadšence nejen z řad sbormistrů, kteří by se organizace Sborování ve svém regionu (např. okrese, několika farnostech) ujali. Pokud nám chcete **s touto akcí pomoci**, kontaktujte nás e-mailem, děkujeme!

Notové přílohy tohoto čísla Zpravodaje jsou čtyři postludia na píseň č. 201 od těchto autorů: F. Fiala, K. Frydrych, P. Chaloupský a D. Postránecký.

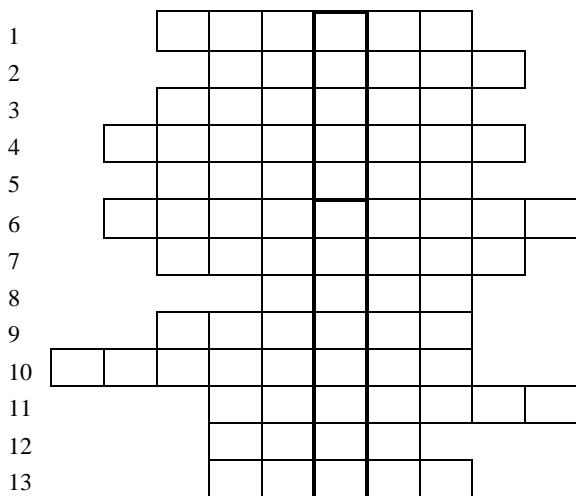
Vážení sbormistři, zpěváci, hudebníci, do konce ledna 2019 nám můžete napsat, co jste **hráli a zpívali o Vánocích**. Rádi Vaše příspěvky uveřejníme v únorovém čísle Zpravodaje. Děkujeme!

Součástí tištěné verze Zpravodaje je opět **obrázek sv. Cecílie** s citátem od papeže Františka a termíny akcí MS v roce 2019. Autorkou obrazu sv. Cecílie je Claudi Ondok z Brna, které tímto velmi děkujeme. Pokud jste příjemci elektronické verze Zpravodaje nebo máte zájem o více obrázků (např. pro chrámový sbor), kontaktujte naši kancelář, rádi Vám obrázky zašleme.

Uzávěrka dalšího čísla je 31. ledna 2019. Budeme rádi, když nám pošlete své příspěvky. Díky!

Křížovka

Řešení tajenky z minulého čísla CHARLES GOUNOD: 1. Archa, 2. Fara, 3. Vrbka, 4. Stolec, 5. Sen, 6. SOS, 7. Omega, 8. UPOL, 9. Dur, 10. Loni, 11. Pop, 12. PhDr. Správnou tajenku nám zaslalo devět luštitelů: M. Pecinová, A. Bendová, V. Babáková, J. Lindr, H. Kubíková, V. Malý, M. Krejsa, D. Pištěková a J. Bezděková. Odměnu zasíláme panu Vojtěchu Malému. Tajenku toho čísla nám zašlete do 31. 1. 2019.

1. Filmovací přístroj.
2. Předvánoční období.
3. Emeritní ředitel brněnské konzervatoře (1947–1963) Zdeněk ... (1905-1988).
4. Poslední den v roce.
5. Křestní jméno zábrdovického ředitele kůru Hatiny.
6. Izraelské město.
7. Stille Nacht!
8. Jesličky.
9. Vánoční píseň.
10. Betlém.
11. Hudební produkce.
12. Pevné skupenství vody.
13. Jedno ze jmen skladatele Ryby (1765–1815).

Karol Frydrych

Adresa vydavatele: MUSICA SACRA, z. s., Smetanova 14, 602 00 Brno
Tel.: 549 251 008, e-mail: musicasacra@musicasacra.cz
<http://www.musicasacra.cz>

Návštěvní den:
středa: 9.15 – 12, 13 – 16 hod.

Bankovní spojení: ČSOB – Poštovní spořitelna, č. účtu: 154525774/0300
Registrace Zpravodaje Musica sacra: MK ČR E 19603

ISSN 2336-5374